

1. LABURPEN EXEKUTIBOA

Osasuna eta osasunean ekitatea izatea ezinbesteko baldintzak dira gainerako ondasun sozialak erdiesteko, baina, aldi berean, beren mugatzaileetako askok jatorria gizartean, ingurumenean eta ekonomian dute. Ondorioz, edozein mailako gobernantzako politika publiko sektorialek inpaktu esanguratsua dute biztanleriaren osasunean.

Osasuna Politika Guzietan (OPG) estrategiak bitarteko bat eskaintzen du ez soilik politika publikoen inpaktu zuzenak identifikatzeko, baita nahita egin ez diren inpaktuak identifikatzeko ere, eta ziurtatzen du osasuna eta osasunean ekitatea izatea erabaki-hartzeetan kontuan izan daitezela.

Eusko Jaurlaritzaren ingurumen-politikak elementu komunak mantentzen ditu estrategia horrekin, zeren, ingurumena zaintzeaz gain, biztanleriaren ongizateaz arduratzen baita. Hori islatzen da bere konpromisoan; izan ere, karbono-emisio gutxiko gizarte bat lortu nahi du, baita ekonomia berde eta zirkularra ere, herritarren ongizatearen oinarriak ezarriko dituzten erresilentziadun ekosistemak lortzeaz gain.

Hemen aurkeztuko dugun lanak Eusko Jaurlaritzaren (EJ) 2020 Ingurumenaren IV. Esparru Programak biztanleriaren osasunean eta osasuneko ekitatean izan dezakeen inpaktuaren analisiaren prozesua deskribatzen du. Osasun Lentearen Analiaren (OLA) metodologia erabili da, Hegoaldeko Australiako Gobernua-ren Osasun Sailarena egokituta. Identifikatutako inpaktuez gain, biztanleriaren osasunean efektu positiboa areagotzeko eta inpaktu negatiboak arintzeko edo desagerrarazteko gomendioak aurkeztuko dira.

OLAREN prozesu honetan estrategiak arrakasta izateko ezinbestekoak izan dira gobernantza-elementu hauek: 2013-2020 Osasun Planaren agindu esplizitua, zuzendaritzek osatutako sailarteko OPGren Batzorde Tekniko bat, EJren Lehendakariaren Idazkari Nagusiaren Koordinaziorako Zuzendaritzaren babes, Aduituen Batzorde bat eta teknikarien talde bat, hauek osatua: Osasun eta Ingurumen eta Lurralde Politika Sailako teknikariek, aipatutako Koordinaziorako Zuzendaritzako pertsonalak eta Euskal Herriko Unibertsitateko pertsonalak.

OLA 5 fasetan garatu da: 1) konpromisoa, 2) ebidentzia-bilketa, 3) gomendioak eta amaierako txostena egitea, 4) nabigazioa eta 5) ebaluazioa. Osasuneko mugatzaile sozialetako (OMS) inpaktua identifikatzeko tresna bat erabili da, euskal testuinguruan aurrez landua eta baliozkotua, eta ekitatearen ikuspegia txertatzen du Mugatzaile Sozialen Batzordearen eredian oinarrituta. Tresna horrek OMSak bi mailatan sailkatzen ditu, osasuneko desberdintasunen maila estrukturala eta bitartekoa.

Lan honetan ondorioztatu zen Ingurumeneko IV. Esparru Programaren balizko inpaktua osasunaren mugatzaile sozial gehienetan, bai estrukturaletan bai bitartekoetan, positiboa izango litzatekeela. Halere, ez zegoen ziurtasunik OMS batzuetako inpaktuaren zentzuari dagokienez. Kasu horietan, planaren neurri

batzuek ondorio positibo bat izango bazuten ere, beste ekintza batzuek kontrako efektua izan zezaketen eta, beraz, zailagoa zen emaitza aurreikustea.

OMSen maila estrukturalaren kasuan (osasuneko desparekotasunen jatorria izango lirateke) aurreikusten da politika honek jasangarritasunaren zein osasunaren balio sozialak indartuko dituela eta ongizatearen zein gobernantzaren egoera hobetuko dituela. Era berean, espero da osasuneko desparekotasunak murriztea adina eta dibertsitate funtzionala dela eta.

Ez zegoen halako ziurtasunik bidezko garapen ekonomikoaren efektuaz, genero-desparekotasunaz, desparekotasun sozioekonomikoez eta hiri- zein landa-eremuen arteko desparekotasunez.

Bitarteko mugatzaileei dagokienez, inpaktu positibo bat identifikatu zen enplegu-aukeretan, ingurumena- ren kalitatean, ingurune naturaletan, garraio publikoan eta mugikortasun aktiboa sustatzen duten egituretan. Aurreikusteko modukoa da tokiko arloan aberastasun-atxikipena asko indartuko dela eta ondasun zein zerbitzuetarako sarbidea hobetuko dela (enplegua, hezkuntzako, prestakuntzako eta osasuneko zerbitzuak, elikadura, saltokiak oro har eta aisialdirako zein olgetarako instalazioak). Gainera, etxebizitzaren eta sistema sanitarioaren kalitatea hobetzen lagun dezake. Halere, zalantzak zeuden enpleguaren eta sortzen ari diren enpleguen lan-baldintzen kalitatean izan dezakeen efektuari buruz.

Faktore psikosozialen artean, politika sektorial honek estres psikosoziala murriztuko luke eta kohesio soziala eta autoestimu indibiduala zein kolektiboa areagotuko litzuke.

Azkenik, efektu positibo horiek maila indibidualean ere inpaktu positiboa izango lukete, pertsonak beren bizitzarekiko kontrol handiagoa izango bailukete eta portaera osasungarriagoak errazago hartzen lagunduko bailukete. Azken horietako batzuk hauek dira: ariketa fisikoa, pertsonen arteko erlazioak areagotzen dituzten jardueretan parte hartzea eta alkoholaren, tabakoaren eta droga ilegalen kontsumoa murriztea. Era berean elikadura sanoari buruzko ziurgabetasun-arlo bat identifikatu zen, zeren elikagaietarako sarbide hobe batek ez baitu beti dieta osasungarriago bat ekartzen.

2020 Ingurumenaren IV. Esparru Programak osasunean duen inpaktu positiboaren indar guztia (osasuna sortzen duten elementuak ere hartzen ditu) maximizatu ahal izango litzateke bertan lehen aipatutako OMSetako ziurgabetasuna deuseztatzeko ekintzak txertatuko balira.

Horrela, bidezko garapen ekonomiko bat lortzeko, gomendagarria izango litzateke hainbat talde sozial kontuan hartzea (generoa, klase soziala, jatorrizko herrialdea edo kokapen geografikoa) definizioan eta politika garatuko duten jarduketak ezartzea.

Halaber, komenigarria izango litzateke ekintzak txertatzea enpleguaren kalitatea murriztu dadila eta lan-baldintzak txartu daitezela saihesteko. Dieta osasungarriari dagokionez, sozioekonomikoki gizarte-egoera ahulean dauden taldeetan batez ere, esku-hartzea proposatzen da, elikagaietarako sarbide handiago batek ez dezan ekar janari prozesatuaren kontsumo handiagoa. Biztanleen kasuan, osasunaren eta ingurumenaren arteko sinergiak aprobetxatzea proposatu da, elikagaien industriaren sektorearekin lan egiteko beren produktuetan kalorien edukia, gatza, gantz aseak eta azukre libreak murriztu ditzaten, baita hondakin gutxiago sortzeko ere.

Beste gomendio batzuk biztanle-talde ahulenetarako (bereziki adina eta kokapen geografikoa kontuan hartuta) aldaketa klimatikoaren estrategia egokitzeari buruzkoak dira, eta lorategi tradizionalen diseinuan guk ikusi ahal izateko eta gainerakoek gu ikusi ahal izateko neurriak txertatzeari buruzkoak dira, horrela jarduera arriskutsuak egiteko pizgarriak kenduko baitira. Halaber, proposatzen da biztanleriaren eta osasuneko ekitatean eragiten duten ingurumen-faktoreak monitorizatzea, ingurumen-arrisku berriek eta praktika jasangarri berriek osasunarekiko duten erlazioari buruzko ezagutza areagotzeko ekimenetan parte hartzea eta OLAREN prozesuaren inpaktua eta bere jarraipena ebaluatzea.

Plana garatzen bada osasunarekiko eta osasuneko ekitatearekiko erlazioan oinarrituta, espero izatekoa da hobetzea euskal biztanlerian osasunarekin eta osasunaren autobalorioarekin erlazioan dutako bizi-kalitatea, murriztea hilkortasun goiztiarra, gaixotasun ugariaren eragina, zirkulazio-istripuak, insomnia eta hobetzea buruko minak eta buruko osasuna eta haurtzaroko garapen kognitiboa.

